

LIST S PODOBAMI ZA SLOVENSKO MLADINO S PRILOGO ANGELEČEK.

Leto 51. Ljubljana, julija-avgusta 1921. Štev. 7.-8.

Fr. Krisostom:

Zvezde in kresnice.

Celo noč
drhteči venci
so viseli od neba —
zvezdnati lestenci.

Celo noč
kresnice žarne
so brlele sredi trat —
lučice oltarne.

Celo noč
so se menile
zvezde in kresnice —
zjutraj ugasnile.

Zora po nebesnem stropu
pa je svečke zvezd pobrala
s prsti zlatimi med žitom
mak prižgala.

Zora po zeleni trati
luči kresne je popila
z usti rožnimi poljano
poljubila.

Dvignila je solnce
izza vzdržamljenih gorc —
in skočnела v sinji dom je
zvezdic in kresnic.

Fr. Govekar (po L. Ganghoferju):

Iz ljubezni do mamice.

Zadnji solnčni žarki so prodirali skozi rdeči zastor v prijazno sobo. Ob pogrnjeni mizi, ki je stala sredi sobe in bila obložena z bleščečimi skodelicami za kavo, je sedela domača gospodinja v družbi svoje prijateljice. Veliko sta si imeli povedati in se pogovoriti o vsakdanjih novicah. Razgovarjali sta se o obleki, o novi noši, o križih s posli, o novih zarokah in porokah, o bolezni, o smrti v krogu znancev in znank. Govorili sta tako glasno, da se je le malo slišalo drdranje voz, ki so drčali mimo po cesti. Še celo kanarček v kletki ob oknu je moral napeti vse svoje moči, če ji je hotel obvladati s svojim žvrgolenjem. In kadar se mu je to posrečilo, tedaj se je domača gospodinja jezno okrenila in je nevoljno siknila: »Pst!« pa oštela ptička: »Ta žival sitna, neugnana! Saj človek komaj sam sebe sliši!« ...

In kanarček je po tem opominu res nekoliko utihnil ter prestrašeno, nemirno zrl po sobi ... A potolažil ga je hitro nežni, tiho in ljubeče šepetajoči glas: »Moj ljubi, zlati kanarček!« ... In takoj je pozabil ptiček, da ga je gospodinja razžalila, in začel je iznova žgoleti ...

Ob oknu je visela iz tenkih žic prepletena, lična kletka. Pred kletko je pa v naslonjaču čepelo, se stegovalo in na prste stopalo malo, komaj šestletno dekletce. Bila je to slabotna, drobna deklica s finim obrazkom, dolgimi laski in globokimi, lepimi očmi, ki so pričale o čuteči otroški duši. Drobne ročice je stegovala in položila okrog kletke, kakor da hoče objeti svojega ljubega, sladkega kanarčka; glavico je naslonila na rame ter zrla z vročim, ljubečim pogledom zlatega svojega ljubljenege ptička, ki nemirno skače z ene palice na drugo in razprostira svoje peroti, da se lesketá perje v solncu kakor zlato. In zopet in zopet zašepče otrok nežno, ljubeče: »Moj ljubi, zlati kanarček!« ...

»Minka!« zazveni jezno od mize glas mamin. »Pusti vendar že enkrat ptiča pri miru!«

Prestrašeno se okrene dekletce in zajecjljá bojazljivo: »Mamica, saj ga pustim pri miru; saj mu ne storim nič žalega.«

»Da, to vem, da kanarčku ničesar ne storiš,« odgovori mati užaljena. »Mislim, da bi že rajši meni storila kaj žalega kakor pa kanarčku!«

In gospe ob mizi kramljata dalje ... Minko pa mamina beseda globoko zadene v srce ... Osuplo, prestrašeno upre svoje globoke, solzne oči v mater ter gleda začudeno na mamico kot na veliko, nerazrešljivo ugancko ...

V veži zazvoni. Mati hitro vstane, ravnotako tudi njena prijateljica. Tudi Minka se zgane, kakor da hoče oditi. Ali veseli glas, s katerim pozdravlja mati svojega najmlajšega otroka, ki ga prinese pestunja zdajci v sobo, hitro izpremeni namen Minkin, pa ostane na stolu...

Nepremično gleda mamico, ki je vzela svojega ljubljénčka v naročje, ga ujčka, pritiska na srce, ga objema, poljublja, boža in obsipa z najslajšimi, ljubkimi imeni ter mu izkazuje nepopisno, naravnost pretirano ljubav. Minka drhti, zardeva, vedno bolj koprneče gleda mamo... Slednjič vstane in se bojazljivo, obotavljajoče in omahujoče približa, objame z obema rokama mamico in zašepeta: »O mama, mamica moja!« ...

»Ne bodi nadležna! Pusti me!« In s komolci odrine mati Minko od sebe. »Le pojdi k svojemu kanarčku!« ...

Solze zalijejo Minko. Neizmerno hudo ji je pri srcu. Tiho stoji in gleda, kako nežno, srčkano ljubav izkazuje mati svojemu najmlajšemu otroku; ž njo je pa tako neprijazna, brez ljubezni...

Obrne se proč, gre zopet nazaj k svojemu kanarčku, objame z obema rokama kletko, povesi glavo, da zakrije solze, ki se ji vlijejo iz velikih oči po licih... In kakor da kanarček razume in občuti bridko bol svoje prijateljice, priskaklja na spodnjo paličico in dalje na žico ob robu kletke, obrača glavico semtertja in rahlo kavsa s kljunčkom drhteče ustnice otrokove...

Tedaj se posuše na obrazku Minkinem solze, veselo se zasvetijo njene lepe oči, še bolj tesno pritisne obraz h kletki in nemo se pre-gibajo njene rdeče ustnice... Nič ne govori... le misli, kar bi tako rada povedala: »Moj sladki, zlati kanarček!« ...

In lepi ptiček jame veselo skakljati, frfrá in maha s perotmi, leta semtertja, se guga in ziblje, skače z zgornje paličice na spodnjo in zopet nazaj, poje veselo in lepo ter žvrgoli in gostoli kot bi šlo za stavo...

Minka od veselja ploska z rokama in vzklika: »Mama, poglej, poglej vendar sem, kakšno reč počne kanarček!«

»Sedaj sem pa že tudi sita tega!« nevoljna odgovori mati. »Tako je se mi izgubi iz sobe ali pa ponsem kletko ven!«

»Prosim vas,« poseže vmes materina prijateljica, »pustite vendar otroku to nedolžno veselje!«

»O tako nedolžno že ni več to veselje! Meni že preseda to pretirano ljubimkovanje z živaljo. Ta otrok ima kanarčka rajši ko mene!« ...

To ni bila več šala! Iz teh besedi je zvenela velika užaljenost, skoro bi rekli: jeza, ljubosumnost. Kako je ta beseda ranila srce otrokovo!... Tiho in preplašeno je stala Minka dolgo časa in srepo gledala predse v tla. Naenkrat pa se je izlilo, kar je v njej vihralo in divjalo. Minka je glasno zaihtela...

»Ali, Minka!« se zopet razjezi mati. »Kaj pa je to? Čemu se kremžiš? Veš, tvoj jok mi je zelo zoprn. Ne morem ga poslušati. Idi iz sobe, takoj!«

»Prosim, mama, saj ne bom več jokala,« zajecija Minka in skuša, da jok siloma zaduši.

Zopet posreduje materina prijateljica, in Minka ostane v sobi. Toda, preden začne mati zopet govoriti, še enkrat z nejevoljnim pogledom ošvrkne otroka. Minka se zgane in sede v kot. Tiho si obriše solze . . . S silo zadržuje globoke vzdihne, jok, solze, ki ji pekoče padajo v srce . . . Z neizmerno tužo v srcu gleda in opazuje vsako stopinjo, vsak skok, letanje dragega ji kanarčka, ki veselo skače, prepeva in žvrgoli v kletki. V Minkinih očeh je brati, da nekaj važnega premišlja —. In zdajci — kakor da ji je prišla izvrstna misel v glavo, se stresne, okrog ustnic pa ji zaigra bridek nasmeh.

Gospe sta se nagovorili. Materina prijateljica se je poslavljalja in stopila k oknu, da bi tudi Minki podala roko v slovo. A Minka je zamišljeno zrla predse in tiho ihtela . . . Bridko bol v srcu, jok, zadušene solze ji niso dale, da bi izpregovorila besedico . . .

Ko sta gospe odhajali skozi vrata, je zrla Minka z ljubečim pogledom, polnim otroške vdanosti in ljubezni — za svojo mamico.

In sedaj? . . .

Preplašeno, kot da stori nekaj grešnega, in se boji, da bi je kdo pri tem početju ne zasačil, spleza Minka na okno in ga s silo odpre. S tresočimi rokami prime kletko, jo dene na okno, odpre duri v kletki in jokajoče zajecija: »Izleti, dragi kanarček, izleti ven, daleč, daleč!«

Ihté počene na stol, zre v kletko in se strese pri vsakem skoku, pri vsakem zletu kanarčka.

Ptiček je kmalu zapazil, da je kletka odprta. Hitro je priskakljaj na spodnjo paličico, nekako boječe in nezaupno skočil v odprtino na rob kletke in tukaj s trepetajočimi nogami stal nekaj časa in radovedno obračal glavico na vse strani. Potem je pa razprostrl peroti — Minka je vztrepetala in zajejala — in kanarček je zletel na okno. Tam mu pa ni bilo mar, da bi zletel ven na prosto, ampak je ostal na oknu in skakal semtertja ter pikal in kavsaj drobna zrnca, ki so bila raztresena na belo pobarvani deski na oknu.

V veži se je začulo ropotanje in šum. Koraki so se bližali . . .

Minka se je prestrašila. Planila je kvišku in začela plašiti kanarčka in mahati z rokami, da bi ga spodila . . . Počasi, kakor da gre nerad, je sfrfotal kanarček, obletaval s prestrašenim žgolenjem okno in slednjič — izginitil za zidom.

Tedaj se je Minki storilo inako pri srcu, zajokala je, stegovala roke in vzdihovala: »Moj ljubi, sladki, zlati kanarček!« . . .

Vrata so se odprla. Vstopila je mati. Hladen veter ji je zavel v obraz. Takoj je zapazila, da je okno odprto.

»Ali Minka, ti otrok neboğljeni! Kako se predrzneš sedaj na večer, ko je tako mrzlo, odpreti okno! Vsa se boš prehladila!«

Nejevoljno so sicer donele te besede, a vendar se je razodevala iz njih resnična skrb materinega srca za otroka.

Hitro je zaprla mati okno. Ko se je pa okrenila, je nenadoma zapazila, da je kletka odprta in — kanarčka nikjer.

»Minka«, je zavpila prestrašena. »Kaj si storila?!«

Med jokom in vzdihanjem je prišlo iz Minkinih ust: »Svojega dragega kanarčka — — — sem izpustila — — — da ne boš mislila — — da imam — — — kanarčka . . . rajši — — — ko tebe — — —!« —

Materine oči so se zrosile . . .

Ko je zrla v globoke, ljubeče otrokove oči, je spoznala, da je ravnala z Minko preveč trdo, spoznala dragoceno otrokovo srce, zaklad, ki ga ima v Minki.

»Minka, Minka, ti moj dobri, zlati otrok!« je zajecjlala mati, objela hčerko z obema rokama in obsipala njena od solz mokra usteca z vročimi poljubi . . . In Minka je objela svojo mamico okrog vratu in se med jokom in smehom oklenila tesno njenega obraza in pritisnila svoj obrazek k maminemu.

Naenkrat pa se je zaslíšal od okna sém šum, frfotanje in kavsanje. Mati je hitro vzdignila glavo, in kaj je zagledala? Kanarčka, ki je priletel nazaj. Ni mu bila všeč prostost. Ob zaprtem oknu je letal semtertja in kavsal na okno, kakor bi prosil, naj mu kdo odpre.

»Minka! Poglej vendar! Tvoj kanarček je zopet tu! Tako te ima rad, da noče od tebe!« Mati se je veselo smejala in, ne da bi Minko izpustila iz rok, odprla okno. In naravnost v odprto kletko je smuknil kanarček, se povzpел na zgornjo paličico, se vsedel in frfotal s perotmi.

»Minka, Minka, poglej, tvoj kanarček je zopet tukaj!«

Toda Minka ni hotela ničesar videti in slišati. Še bolj tesno se je oklenila mamice okoli vratu, pritisnila svoj obrazek na mamina prsa in jokala . . . jokala.

Francka Zupančič:

Noč.

Noč nastopa po ulicah. Temna, dolga in nema. Nad strehami blesti bleda mesečina. Strehe se svetijo srebrno, kakor bi bile kraljeve palače. Svit polni tudi ceste. In visoko gori leskeče mnogo tisoč zvezdic.

Nad hišami se vzdiga gozd ob hribu. In tudi gozd molči. Veš li, kaj je to, če gre nemi molk po gozdu? Če seva mesečina skozi vejve, in je gozdna tal temna? In se nič ne zgane? Če spava vetrič, pa odmeva le tvoj korak, in je čuti le utrip tvojega srca? — —

Gozd zre v stare ulice in diha svoj molk kakor čudež vanje. In mesto postane pravljica. Ljudje spe. Plovejo na bisernih ladjicah v da-

ljino sanj. Daleč, daleč kam, in niti ne mislijo ne, da hodi zunaj mnogo čudesa skozi noč. Ti pa pridi! In glej in slušaj, ako jih vidiš, čudesa!

Mogočna lipa se razprostira pred cerkvijo. Lipa sniva o pomladi, ki ji je nadela lepih lističev in mamljivo dehtečih cvetov. O kako je bila lepa v pomladnem nakitu ta lipa! Vsa zimska žalost in gorje je bilo pozabljeno.

Nasloniš se na snivajoče drevo. Sen prihaja in te uvede v skrivnostno kraljestvo. Igraš se z otroki pod cvetečo lipo. Pevaš z njimi; — otroci pa nosijo cvetje v laseh in v rokah. Radujejo se. In ti z njimi. Tudi ti!

Noč je sen. — — Razprostri roke in zajemi čudesa! In slušaj! Le tančica je, ki te loči od večnosti. In je vendar neznanja globočina. Če ide jasna, svetla noč skozi ulice in jo navdaja grobna gozdna tišina — je tančica lahka, ki te loči. Tvoje srce trepeče pri najmanjši misli, kako je za tančico.

Stari vodnjak šumi v ulici. Iz bakrene cevi teče curek, naprej, venomer, venomer. Teče nizdol v zidano korito, kjer se zibljejo blesteči valčki. Sedeš na zidni ogel. Roka ti seže v svetlo vodico. In misliš, da je to voda spominov, in treba ti je le poseči po nji, pa ti vzide mladost. Brezskrbna mladost, smehljajočih, jasnih oči in nedolžne duše. In misliš, da pridejo vsi, vsi, ki so se ločili od tebe, in ki včasih nedopovedno hrepeniš po njih.

Toneš svojo roko v srebrnosvetlo vodico. Toda — tvoja mladost se ne dvigne iz nje. Biva nekje v drugem kraju. Misli le na lahko tančico in na luč, ki nikdar več ne ugasne. In tam čakajo tudi drugi —

Iz vodnjaka vstajajo stari spevi, prihaja globoka, pobožna legenda. Potuje čez ceste, obstane pred znamenjem. Vzame zlatih rok nebeško kraljico in jo nosi skozi spavajoče ulice.

Smehlja se dete v snu. Nihče ne ve, kaj zre mlada dušica. Zunaj pa gre kraljica v zlatih čreveljčkih skozi srebrnosvitlo noč.

Brez spanja leži mati na postelji. Skrb za edinca, ki je v tujini in mu zre morebiti pogibel v oči, ji ne da pokoja. Rožnivenec prebirajo njeni prsti: »O Kraljica, ti naše upanje, ti naše varstvo, ti naša tolažba, varuj ga!« — Nebeška kraljica pa dviga roko. Tedaj priplove zlat sen in poljubi materino srce. Vidi nebeško Gospo, ki usmiljeno razprostira plašč nad svetom — — tolažnica žalostnih, pomočnica v stiski!

Čudodelno potuje Kraljica v noč. In stari spevi doné sladko in nežno v nebo. Njih odmev prihaja v sen spavajočega človeštva. Njih odmev mu ostane v srcih, ko pride dan. Ta odmev se ne porazgubi, ampak vzbuja domotožje po zlatem svitu večnostnem. — In ker so vzplule stare pesmi iz srebrnosvetle vodice vodnjaka, je tudi on izmed tistih, ki ga dramí in navdaja domotožje. Ne počiva ne v dnevu, ne v noči. Opominja ljudi, da so le potniki na svetu in jim ne pristojá počitek.

Kako šumlja, žubori o tem vodnjak v tihih nočeh! In njegovo žuborenje gre skozi spavajoče ulice, gre še naprej, še naprej in dalje in dalje — — —

Morda, oh, morda leži v tej uri daleko kje eden izmed onih, ki je tudi njemu žuborel vodnjak? Morda leži in vzdihla kje v smrtnem boju in se poslavlja njegova duša? A kaj je to? V ušesih mu doni žuborenje vodnjaka. In prihaja mu v spomin domovje, njemu, domačinu, sedaj osamelemu v tujini. Domovje, ki zanj mrje! Mehke roke ga neso skozi ulice. Materine oči ga zro. In iz znamenja prihaja nebeška Kraljica, da ga ogrne s svojim plaščem. Domači zvonovi mu buče. In gozd šumlja. Gozd, iz njega pesem mladostnih dni. Kos drobi v vrhu bukve... zaspi... In ko se zdrami, stoji v blestečem jutru večnosti. O domovje, prelepo domovje!

Vetrič vstaja. Pihlja čez blesteče strehe, veje šepetaje skozi gozd. Stara lipa se ne zgane v snu. Polnoči! In legenda zasniva v srebrno-svetli vodici. Le vodnjak žubori in šumlja. Vedno isto, isto. Tvoja duša pa sluti bližino nadzemskega sveta. Čudezne slutnje jo omamljajo in veliko hrepenenje jo oživlja.

In še enkrat vstane stara pesem iz vode spominov, pesem, ki kroži vedno v svetu...

R. Pečjak:

Otroški sen.

Učasih še zavriskne,
mimo pohiti,
diven in razkošen,
sen mladostnih dni.

Za klobukom pušelj —
smeh krog ustien, blesk v očeh,
ogelj v srcu, v duši nađe
kot v minolih dneh.

Učasih še zavriskne — daven
sen je to! —
in za njim strepeče
žalostno oko.

J. E. Bogomil:

Pri zobozdravniku.

Kogar zob boli, ga najlepša muzika ne veseli« veli pregovor. In prav ima. Kdor ne verjame, naj vpraša Koritnikovega Tončka. Ali pa tiste, ki so imeli z njim kaj opravka tiste dni. Miru ni bilo ne podnevi ne ponoči. »Uuuuuu!« se je glasila njegova večna pesem tistega časa. Ponoči in podnevi je jokal in se šobil. Kar pogledati ga je bilo hudó. Zob se pa ni nič zmenil za Tončkov jok. Kakor nalašč mu je nagajal: bolj ga je bolel, bolj ko je Tonček razsajal.

»Tonček, kar h Kovačevemu očetu bova šla, pa ti ga bodo izrvali. Nič se ne boj! Potem ti bo pa miš zlatega prinesla.«

H Kovačevemu očetu! Tistemu grdemu, kosmatemu dedcu? Ki ima tista strašna, črnoobrojljena očala! Pa tako marogast obraz! Nak! Za vse na svetu da ne!

Zlati zob bi bil pa seveda Tonček rad imel. Ali takrat, ko se je to godilo, ljudje še niso nosili zlatih zob po ustih. Zato je Tonček bolj malo verjel na to obljubo. In da ga bo miš prinesla? Saj ga še sama nima! In če bi miši imele zlate zobe, kdaj bi že miši nobene ne bilo več na svetu! Ali tako so tolažili starši že Tončkovo mater in Tončkove matere mater in vsakega, komur so izpadli prvi zobje.

»Uuuu, h Kovaču pa že nikoli ne!«

»Naj te pa zob boli! Samo potem mi pa nikar tako ne tuli!«

»Še spati ne moremo zaradi tebe in tvojege zobu.«

»Jaz se nisem nikoli tako jokala kakor ti za tisti nič!«

Vse vprek se je kregalo na Tončka, vse je imel zoper sebe. A odgovarja naj jim? Še zdrav bi ne mogel, kako pa sedaj, ko ga zob boli in glava in roka tudi in še noga in še vse . . . Tako ima pa na vse opomine in zbadljaje le še en sam odgovor: »Bom pa vseeno šel, če ne bo nič bolelo!«

Če ne bo nič bolelo?

»Nič ne bo hudega, Tonček, kar pojdi! In jaz bom šla s teboj.«

Ja, če gredo mama z njim — — Tonček je bil prepričan, da ga bo pol manj bolelo, če bodo šli mama z njim. Kako pa znajo mama opogumiti in potolažiti! Noben človek ne tako.

In šel je. Pravzaprav: rjul je skozi vso vas, kakor bi meso padalo z njega. To je bilo dobro, da je že prej vsa vas vedela, da Koritnikovega Tončka zob boli. Sicer bi bili stali ljudje na pragih in ob oknih in gledali, če res koga davijo? Ali pa bi se bili od strahu poskrili . . .

Kovačeve kure so se pa le prestrašile, in Matevževa kobila je plašno pogledala, ko je Tonček za mamó prirjul na Kovačevo dvorišče.

Pri zobozdravniku.

Pa je bilo kmalu konec. Kovač je med drugo ropotijo našel svoj »štrment«, Tonček je pokazal s prstom, kateri ga boli, pa — pa — malo je zaškrtalo in on zacvil, pa je bil zob zunaj in z njim vse bolečine.

V Koritnikovo hišo se je pa zopet vrnil smeh podnevi, ponoči pa počitek in sen.

Pr of. Fr. Pengov :

Obrtniki v naravi.

(Nadaljevanje.)

Slavni francoski opazovalec žuželk Fabre nam opisuje še zanimivejše tesarske mojstre.

Na hrastovem debalu se je zbudila k prvemu življenju drobna ličinka strigoševa (pravijo mu tudi hrastov kozliček). Z brezobnimi čeljusti gloje les pred seboj, ga požira in pušča za seboj kot mlevko. Vedno globočje se zariva v deblo, skozi katero vodi pot njenega življenja najmanj tri leta. Ne vidi, ne sliši, ne duha: kaj more vedeti stvarca, ki jo ločijo od sveta temne stene debelega hrasta, o svetu ali celo o prihodnosti? In vendar dela mala tesarica popolnoma tako, kakor bi vedela natančno, kakšna bo njena bodočnost in kakšne nezgode bi jo utegnile zadeti od zunaj. Naj se vije njena pot še tako mnogostransko, blizu površja se ne prikaže, zakaj tam so njeni smrtni sovražniki z dolgimi kljuni in suličastim jezikom: žolna in detal. — —

Toda, kako bo prišla iz temne ječe, ko se preobrazi in prelevi v postavnega, svetlorjavega hrošča, največjega med našimi roginji? Takrat si ne bo mogla več dolbsti pota in vendar bo prikrojena za lepše življenje v luči in svetlobi, za življenje pod svobodnim solncem. Treba je torej narediti izjemo in pripraviti pot že zdaj. — Ali pa taka ličinka pač ve, kakšno bitje bo kasneje? In če bi to vedela, kako bi mogla vedeti, da si kot močnejši junak s krepkimi čeljusti ne bo mogla izsekati pota iz ječe? Če pa že zdaj kot ličinka naredi pot na zunanji svet, kako naj se zavaruje pred sovražniki, ko bo počivala v dolgem, nevzdramnem spanju? Vse to naj vé in za prihodnost naj popolneje skrbi ta preprosti stvor — košček črevesa s čeljustmi, ki se leno pomika po temnih hodnikih hrastovega debala?

In vendar — enkrat v svojem življenju gre v nevarnost, izjé si pot proti površju, prežre ves les, načne tudi lublje in pusti kvečjemu tanko kožico. Nato gre nazaj v les in tam naredi širšo jajčasto duplo, tako veliko, da se bo mogla gibati kot razvit hrošč z dolgimi nogami. Odprtino na zunaj založi s čudovitimi utrdkami, ki dajejo varstvo proti sovražnikom, vendar pa puščajo možnost za prihodnji izhod. Prva

utrdba je iz grude drobno sesekanega lesa; druga utrdba pa iz rudninskih snovi, ki jih je nabrala živalca v teku življenja iz hrastovega lesa, ter jih prihranila za dan potrebe. Te snovi dá zdaj iz sebe, jih predela in zlepi (skita) v skledičast pokrovec, na ven vzboknjen, trd kot kamen in kost. Znotraj za to utrdbo je pa časih še tretja iz razgrizenega lesa. — Zdaj začne ličinka pripravljati stanico za mirno spanje do dne vstajenja. Okrog in okrog nastrga iz lesa drobičja, mehkega kot puh novorojenega piščeta, in z njim obloži en milimeter na debelo vso spalnico. Nato odloži orodje, sleče trdo kožo in se vleže kot buba mehke polti na mehko pernico. Njeno zadnje delo je, da se prav obrne za prihodnje vstajenje; ko se namreč vzbudi, bo že junaški hrošč s trdim oklepom, ki se ne bo mogel obrniti.

Naša tesarica v mladosti živi in dela za prihodnost, kakoršne nikoli ni videla, in o kateri je ni poučeval nihče — a nikdar se ne zmoti. Pride dan, hrošč se vzbudi, s krepkimi mahljaji razmakne lesni drobiž in ruje v rudninasti pokrov. Ta je sicer trd, da se ne dá zdrobiti, pa je pritrjen tako umno, da se od notranje strani odlušči cel, in junak stopa preko njega proti izhodu. Pregrize še tanki lub, če ga je še kaj ostalo, in lepi hrošč z dolgimi tipalnicami je na lepšem svetu.

Kako čudovita je torej zgodba take nezatne živalce! Zato ni čudno, če so strmeli celó veliki misleci-prirodoslovci, ki so preiskovali naravo in našli v njej delo velikih računov. Odtod besede slavnega švedskega naravoslovca Linnéja: »Zbudil sem se in videl iti mimo za hrbtom Boga, večnega, neskončnega, vsevednega, vsemogočnega. Videl sem ga in sem ostrmel! Bral sem nekoliko njegovih sledov v ustvarjenih rečeh; v vseh, tudi najmanjših, ki niso skoro nič, kakšna moč, kakšna modrost se tam razodeva, kako nerazrešljiva popolnost!«

Veliki možje so srkali iz božjih del tudi veliko vero. Natančno opazovanje narave brez vseh postranskih ozirav vodi vedno k Bogu, začetniku narave!

Človek in drevo! Ali si že kdaj pomislil na ozko zvezo med tema besedama? Ko si bil rojen so te položili v leseno zibel, mrliča te polože nekoč v leseno rakev. Streho nad glavo nosijo lesene grede, tla pod nogami so iz desak. Hrast je dal mizo, kjer kosiš, in bukev drva, ki te grejejo. Lesene hrane potrebuje ogenj, ki ti speče kruh in s katerim se predelavajo vse kovine v koristno orodje. Tudi orjaški skladi premoğa v Zagorju, na Vestfalskem, na Angleškem in v Ameriki so le pogreznjeni in izpremenjeni gozdovi.

Toda milijoni in bilijoni malih nepridipravov so na delu noč in dan, da opustošijo koristni gozd. Človek je v tem boju popolnoma brez moči.

Če hodiš po gozdu in poslušáš ptičji koncert, se ti ustavi nena doma noğa ob čudnem brnenju, ki se meša v radostno muziko. Dozdeva se ti, kot da čuješ bobnič v ptičji godbi.

Previdno se bližajš visokim starim deblom, odkoder prihaja glas, in kmalu se ti odkrije vneti tambur — zelena žolna. Trdno se drži debela s svojimi štirimi kremplji, s kljunovim dletom pa krepko nabija takt po deblu, da frčijo trske in oblanci na vse strani. Nabijanje je zdaj urno in zamolklo kot odmev od sekire iz daljave, zdaj zopet podobno daljnemu gromu. Kar se spomni lepi lovec v zelenem suknjiču nečesa, pa nabija po bližnji veji, da se trese in na daleč brenči. Svatovska pesem je to, s katero vabi samico z bobnom, kakor kos s svojo flavto. — Ne mine dolgo, že pride soproga pozdravljat pridnega tesarja. Nekaj časa se podita sem in tja in uganjata raznovrstno kratkočasje. Pa kmalu se spomnita, da bo treba stesati hišico za mladino: hitro jo mahmeta v gozdno samoto in po dolgem iskanju se odločita za mogočno bukev. Tesar pozna dobro svojo obrt: natančno ve, da je veličastno drevo od znotraj nagnito. Visoko gori je mesto, kjer je odtrgal mraz in vihar lepo vejo, — ondi naj bo vhod v novo trdnjavo.

Močni kljun služi za kladivo, s katerim preskuša ptičji tesar debela, so li zdrava ali bolehana; pa je tudi sveder, ki odpira lubje; je dleto, ki mu dolbe, in šestilo (cirkel), s katerim meri velikost odprtine. — Vrata si žolna napravi le toliko velika, da more lahko skozi. Tešeta pa zaročenca oba; ona dopoldne, on pa popoldne. Nekaj časa teče vhod vodoravno, notri se pa zabrne kolenčasto navzdol in konča v prostorni votlini, ki ima dovolj prostora za mladiče in stare.

Četudi sta tesarja zelo pridna delavca, vendar potrebujeta štirinajst dni, da je vse v pravem stanu za naselbino. Če pomislimo, kako nekomodno in nerodno je stanje, v katerem morata sekati in klestiti ure in ure za svojo stavbo, jima moramo v resnici zaklicati: Čast pridnemu delu!

Toda že nas je začul lepi mojster. Oster, pretresljiv krik — in v dolgih lokih nam izgineta oba tesarja izpred oči. — — —

Tudi rod sesalcev ima svoje tesarje. Pravi mojster v tej stroki je bober, žival podobna vidri, ki je živela svoje dni v velikem številu po ljubljanskem barju, danes pa živi le še redko ob Donavi in njenih pritokih; pač pa jih je še mnogo v Sibiriji, zlasti pa v Severni Ameriki.

Z veliko umetnostjo si postavi bober svoje stanovanje. Stoluje namreč ob vodah, ki so toliko globoke, da nikoli ne zmrznejo do dna. V taki vodi si napravi bober najprej kot temelj preprosto navpično steno iz vej, kamenja in blata, nekako škarpo, kot jih vidimo pri uravnavi (regulaciji) vodâ. Ta prag povečava leto za letom, in ker poženo iz njega mladike, je podoben živi meji sredi vode. Na te zidove naslanjajo bobri svoje palače. Vsaka je namenjena za dve ali tri družine in ima po dvoje nadstropij. Gornje je pravo stanovanje nad vodno gladino; spodnje pa je pod vodo in služi kot shramba za zalogo mladik in lubja in je v zvezi z gornjim nadstropjem, ki je od zunaj popolnoma nedostopno, dočim vodi v spodnje nadstropje od zunaj en sam vhod, a tudi ta pod vodo. Te, do 3 m visoke indijanske kočice so podobne

krušnim pečem, narejenih iz kolov, in so prepletene med seboj z vejami ter dobro zamašene z blatom.

Ko podirajo bobri z ostrimi glodači drevesa, najrajši vrbe, breze, jesene in topole, jim gre delo iz pod rok, kot bi imeli na razpolago najboljše žage in sekire. Par minut, in precej debel količek že pade gladko odrezan na tla. Tudi bobrov mladiček, velik kot napol dorasla mačica, pomaga starim pri delu. Seveda uniči večja bobrova naselbina velike množine lesa; za eno samo kočjo treba cel voz mehkega lesa.

Dasi ima ta živalca v sebi zdravilno bobrovino, ki so jo rabili časih radi proti krču in plačevali lot po K 20—; četudi je dragocen njen kožuh, vendar se je morala iz gospodarskih, kmetijskih in gozdarskih ozirov umakniti iz naše domovine za vedno. (Dalje prih.)

Franjo Neubauer:

Otrok in solnce.

Kam potuješ, solnček zlati,
kam tako se ti mudi?
Ali sestra za goro,
ali bratec ti živi?

„Že se dviga bratec — mesec,
kmalu pride za menoj,
in nešteto sestic — zvezdic
ti pokažem še nocoj.“

Francka Zupančič:

Zlati sen.

Bila sem sama, čisto sama. Solnce je sijalo svetleje, cvetice so cvetele bujnejše, listje je bilo živobarvnejše kot jeseni.

Prišla sem do vaškega pokopališča. Vrata so bila odprta. Šla sem v staro, samotno cerkvico. A glej! Cvetke so dehte le do vrat. Metulji so letali le do cerkvenega zidu in duri. Tamkaj so obsedeli in se solnčili. Znotraj v cerkvi je bilo pretemno, prehladno za nežne stvarce. Vstopila sem. Solnčni žarki so maloštevilno prodirali skozi modro in rumenobarvne šipe. Tuintam se je zaletela kaka muha v solnčni trak. Večna luč je plapolala majčkeno, rdeče-žareče.

Sedla sem v zakotno klopico in se zamislila. Prišel mi je zlati sen.

Bog je stal nenadoma pred menoj: »Pojdi z menoj!«

Stresla sem se. Brez ugovora sem mu sledila na samotno višino.

»Gospod, zakaj si ravno ti tako sam v samotni cerkvici? Brez vonjave cvetic, brez žgolenja ptičic, brez solnčnega svita? Ti, stvarnik stvarstva? Ti, ki si vse naredil tako veliko, dobro, krasno?«

»»Jaz sem, ki čakam na ljudi. Želim se veseliti na vašem veselju.«« In njegov obraz je žarel v nebeški lepoti. »» Vedno sem tam, bdim in čakam. A tako malo je ljudi, ki me hočejo imeti. Še več — ki ne mislijo, da bi me lahko imeli. Druge ljudi jemljó s seboj, le mene ne!««

Ostre in resne so bile te besede. Preudariti sem hotela, premisliti jih. A oko mi je uhajalo na travnik, posejan z nešteti cveticami. Vzbujal je mojo pozornost. Ptički so žgoleli. Zlató je bilo pretkano od bilke do bilke, od kamena do kamena. In oblaki so se razprostirali kakor pravljичne gore na vzhodu ter žareli kazaje se Gospodu v isti lepoti kot tedaj, ko je stopal Stvarnik s svetlo lučjo na temno zemljo. V dolini se je razprostirala vas. Pod hribčkom se je vil potoček, so se širila obdelana polja, pestri travniki, teman gozd. In v ozadju so se dvigali gorski velikani, odeti v plavo tančico. Nad njimi se je vzdigovala megla hladno, mirno. Vse je bilo svečano, lepo. Hvaležnost mi je pripognila kolena pred Stvarnikom. Poljubila sem rob njegovega oblačila:

»Zveličar, kako velik, kako dober si!«

Razprostrli sta se sveti roki blagoslavlja je. »»Pojdi, vrniva se k ljudem! Vrni se vsaj ti k njim! A jaz bom čakal, da pridejo, mi doneso roke polne cvetic, srca polna veselja, skrbi — oči solnčne, zaupne.««

Zdrznila sem se v temni, mračni cerkvici, v zakotni klopi.

— Kaj je bilo? — Izmučen kmet je vstopil, obstal pred kamenom blagoslovljene vode, držeč za roko ljubkega malčka. Z dvakratno težavo sta napravila križ na gladkem detinskem čelu.

Le kmet in otrok? Ne! Bilo je uresničenje zlatega sna — dopolnitev božje želje.

Taras Vaziljev:

Mak.

*V davnem času, v daljnem kraju,
pod Kalvarijo goró,
v solncu rože so cvetele
bele bolj, kot je srebró.*

*Mimo njih hudobni Judje
Jezusa prignali so,
beli cveti pa ob stezi
bridko zaplakali so.*

*Dan poslej ob beli cesti
rože rdeče bile so
ker jim s krone kaplje Krista
cvete pordečile so.*

*In še dandanašnji v polju
rdeči mak zavzet stoji,
kot na oni dan bi mislil
in na tisto božjo kri.*

—c—

Junak.

Ej solnčece, ej solnčece,
gor sredi božjih trat,
vse zlato si, bogato si,
daj, vrzi dol mi vsaj en zlat.

— „Oj, zlato sem, bogato sem,
pa vzpni se gor v nebo
in kar jih nesti mogel boš,
naj tvojih, samo tvojih bo..“—

„Ej solnčece, ti daleč si,
a jaz sem mal, premlad...
Pa rastel bom in vzrastel bom —
takrat pa vzamem ves tvoj grad...“

Bistriška:

Podobe iz mojega kraljestva.

»Saj tukaj na solnčni višavi
jaz sam sem, le sam gospodar.«

S. Gregorčič.

Dih rož mi boža lica, in oči zro proti nebu do solnca. Močna je njegova luč, ki lije v dolgih, zlatih trakovih na zemljo. Travnik pod' mojim oknom drhti ves razposajen, ves prežet od majniškega bogastva, ves glasen od solnčne pesmi. Lipnica-voda šumi; srebrna proga me pozdravlja med venčki potočnic in ka-lužnic, med začrnelimi jelšami in srebrnotkanimi vrbami. Lipnica šumi in poje, z njeno pesmijo se druží čudovita pesem Save. Pesem, pesem, sama pesem . . .

Ure spominov mi trkajo na srce, ure rož mi zvone v duši. Vsi svetli so ti spomini. Plazijo se mi v srce, prelivajo v dušo. Luči so, ki nikdar in nikoli ne bodo dogorele — večna luč. S spomini na romar-sko pot. Sladko je tako romanje, že pozdravlja človeka cvetje ob cesti, rože na skalah.

O, jaz romar! V daljavo mora duša in srce, da stopi na pot v kraljestvo.

Podoba za podobo se prisveti, lučca za lučco se užge. Vsa dolga neizmerna proga zablesti pred očmi. Na skrajnem vzhodu Križka planina. Danes jo je pobožal majniški dih. Vse žarke se pogovarjajo bukve o pomladi, o rožah. Molče jih zro visoke, temne smreke in love pomladne pozdrave v svoja telesa, do svojih src. Drevesa trepečejo, listi se zgibavajo in srkajo solnčno luč. Tin, tin, — solnček trka. Odprite glavice, zlati jegličiči, in vrnite pozdrav! Očesca so se zasmejala, v drobne punčice rumenih očesec padajo svetli cekini raz nebo. O, kako vriska in pleza solnce po brdih in skalah, budi in oživlja! Še kočico posuj, solnček, s svojim zlatom, da bo pastirčku veselo v srcu, ko pripoje s svojo drobnico na rožnate planine! —

Od skale do skale trosi pomlad svoje darove in po travah prižiga majnik blesteče luči.

Krvavec se je vzpel kakor junak, ves zelen po telesu, le na čelu in licih še nekoliko bel. Kmalu ga ogreje solnček, ličeca se bodo pordečila, in na čelu zapešejo sladki cvetovi.

Trd, neupognjen — srebrn in zlat — zre v nebo sivec Greben. Hej, starček, ali ne maraš pomladi, ali ti niso po volji zlati cekinčki, ki padajo raz nebo? — Koščena so tvoja rebra, nežni cvetovi pa hočejo mehkode. Pa pride kipeča poletna noč — oj, takrat bo pa vztrepetalo na njegovem srcu, in prisvetile se bodo planine, koščena prsa pa polije s svojo srčno krvjo sladki sleč. Le trebi in gladi svojo brado.

Greben, mehčaj grudi svojega silnega telesa, da bo toplejši pozdrav, da bo mehkejši trepet belih zvezd — planink, da bo lepše zavalovila preko skal pesem krvavosladkega sleča. O sivec, očka Greben — kako ti bo mehko srce!

Zdi se mi, da vidim v daljni daljavi, tik pod nebom v ostri zarezi med Grebenom in Grintavcem, nekaj svetlega. Oj, cekinček raz nebo ne more biti! Zvezda, utrjena zvezda tople noči še veliko manj. Nekdo priliva olje, prižiga večno luč. Kdo si romar, popotnik — pozdravljen!

Tam pod Grebenovim robičkom, na prelazu, v tihi, mehki kokrški kočici dehti najlepši cvet, mojih lilijsko-čistih sanj.

O kočca kraljevska, kako te pozdravljam! Utrinki mi padajo v dušo, utrinki spominov na tiste dni, ko so ob koči zvonili zvončki in se je mala pastirica vsa srečna lovila za Lisko in Dobro, Ciko in Bibo. Kje si Francka — zlatolaska, zvezdogleda? Kje ti danes pozvanja čredica, uka tvoje srčece in pojo tvoja ustka?

O, ure, ve rožnate, tako neizmerno bogate ure! Ali se pač še kedaj vrnete in, če se, kako mi bo v srcu tisti hip? — Pozdravljena stezica, pozdravljen hribček za kočico, kjer so se modrili tulipani in skrivali solnčni žarki po njihovih lepih telescih, in od srca pozdravljen studenček pod Pasjo glavo. Kako lepa je bila njegova pesem!

Vse, vse od srca pozdravljeno!

To uro — v hipih lepega hrepenenja — vidim pred seboj vsak kos in košček preprežen na daljavo in širjavo s solncem, z rožami in do dna prepojen od visoke lepe pesmi.

Tako lepo mi je danes v srcu, ko govore spomini. Vrisk solnca in pesem tulečega vetra preko oken do sivih skal — vse, vse mi danes govori v duši. Zakaj se ne vrne, kadar kliče srce? —

Kokrška kočca, duša mojega kraljestva, oltar mojega planinskega svetišča — kako je vzdehtela ob rožnatem dihu solnčne spomladi, ob mehkem dotiku majniških slutenj?

Odprla se je mehka zemljica, cvet za cvetom, list za lističem, vse se je vzbudilo in pilo, pilo mlado življenje. Skale so zapele, plazovi so zabobneli in drveli raz čisto višavo v dolino.

Luč gori danes tam gori. Morda sveti moji lepoti, morda rožnatim glavicam mehkih rož?

Na levo od kočce se dviguje stezica — vsa bela je. Stezica na Skuto. Iz daljave jo slutim in v očeh čutim njeno mehko belino. — Ali jo je že ovenčala pomlad s svojim cvetjem? Kraljevsko se mi bo nasmehnila — vsa bela, vsa solnčna, kadar jo poboža v bližini moje oko.

Ostra, bela konica, se dotika neba. Grintavec — visoki mož! Prav tak je še, kakor ga je zapustila zima, samo pod osrčjem je izgubil beli pesek, in svetlejši in mehkejši je. Majnik ga je mehko pobožal, na ledeno ušesce mu je zašepetal: »Hej, prijatelj, velikan, kožuh sleci, suktnjo odgrni, da poskačejo žarki — zlatinčki po tvojih prsih!«

Morda se je mrzlo nasmejalo: »Še je čas, solnček, ljubček! Najprvo vzbudi kraljico in kraljičke, potem si pomane oči tudi kralj — velikan.«

Zlati plamenčki so se vsuli skokoma na levo: do Kočne-kraljice. »Hej, hej, kraljica, vzbudi se! Vriskajoč je dan, svetle so noči, in zorne so ure v jutrih. Kraljica v dan, na solnčno plan!«

Rožnat dih lije od temena do podnožja, vse žilice so krvavozlate. Kočna-kraljica diha, vriska, poje in drami kralja-velikana. Kraljevske sanje so se zlike v mehke, rožnate slutnje.

Kralj, kraljica in kraljički so razkošno zaplesali pod solncem. Končno so si odpeli sive suknjice še levički-zaspančki. Zaplata, Srednji vrh, kralj Grintovec in raztrgani Storžič. Hudičev boršt sredi okrogle Zaplate je spustil prvi žarek do svojih bukev in gabrov in od tam dalje do studenčka, kjer je ubožec — utonil.

Neizmerno svetla je proga pred mojimi očmi. Po redu štejem robe in robičke, grape in stezice in božam napeto brstje mladih rož.

Majniški dan jih ožarja s svojim toplim sijajem. V noči, ko bodo zagorele na nebu srebrne zvezde, pa jih bo oblila rosa. Vsak cvet — drhteč biser, vsak listič — svetla solza. Miliyonkrat pozdravljeno, moje rožnato, lepo kraljestvo!

O, da se skoro vrne ura, ko ga začutim čisto ob sebi — to lepo kraljestvo!

Kakšna bo tista ura? Ali bo pač zavriskala duša in se smejalo oko?

Tine Debeljak:

Za god.

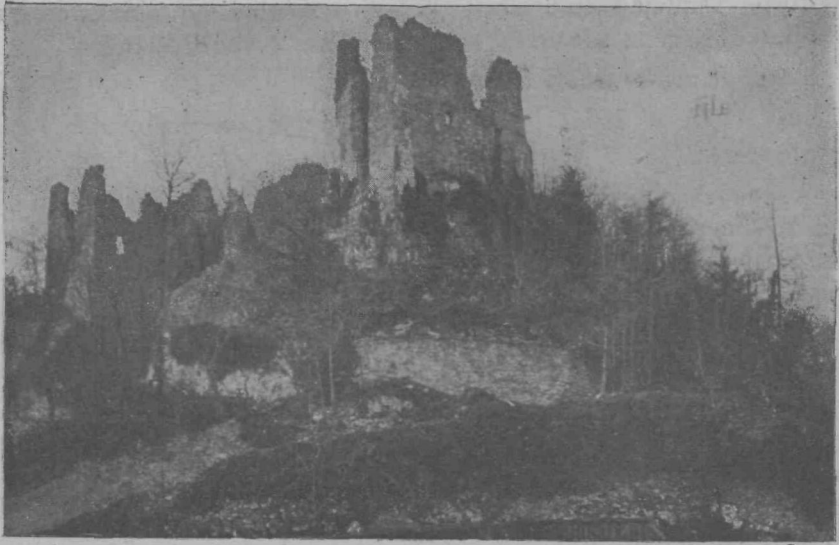
*Solnce, solnce je kakor zlató,
kot vélik nebeški cekin,
ki seje na našo revno zemljó
rumene praméne z višin.*

Jaz pa enkrat bom naredil takó:

*žarkov rumenih se bodem ovil
in kakor po lestvi bom plezal v nebo —
utrgal nalahno z višin bom cekin
ta zlati, rumeni cekin —
in dal ga bom mami — za god.*

Res bom naredil takó! —

Razvaline Kostel.

Leop. Podlogar :

Iz zgodovine kranjskih trgov.

4. Kostel.

(402 m, 68 prebivalcev)

Lepa romantična pokrajina, ki se razprostira južnovzhodno od Kočevja do Kolpe, se imenuje Kočevska Švica. Tam, kjer se ob srebropeni Kolpi najbolj globoko zajé v Hrvaško, leži sredi osamelega, strmega, 402 m visokega hriba trg Kostel. Na temenu hriba so razvaline nekdanjega gradu.

Pisatelj Hoff¹ nam poroča, da stoji vrh kostelskega griča močan, nepremagljiv grad, sredi hriba pa je razvit trg, ki ima 72 številk in farno cerkev z župniščem. Zgodovinarja bi bilo popraviti v toliko, da cerkev Sv. treh kraljev v Kostelu ni bila župnijska cerkev, ampak le podružnica župnije »Fara pri Kostelu,« ki je oddaljena od trga poldrugo uro. Knjiga Hoffova je izšla l. 1808. Danes po nekaj več ko sto letih ima trg drugačno lice. Na mestu, kjer je stal mogočen trdnjavski grad, štrle v nebo le dolgočasne razvaline; tam pa, kjer se je razprostiral Kostelski trg, stoji mala podružnica in zraven nje štiri siromašne kočé.

Leta 1809. so namreč Francozi oplenili in zažgali od 16. do 18. oktobra uporne vasi: Predgrad, Stari trg pri Poljanah in Kostel, v

¹ Gemälde v. Herzgt. Krain II, 109—112.

Kostelu pa razdejali tudi grad, ki se potem ni več stavil, le hiša za oskrbnika obširnega posestva se je sezidala v vznožju hriba.

Kako je prišlo do te nesreče?

Leta 1797. je izdal Napoleon Bonaparte na prebivalce Kranjske tak-le razglas:

»Francoska vojska ne prihaja k vam, da bi vas podjarmila ali količkaj izpremenila vaše šege in verske navade. Ona je prijateljica vseh narodov, posebno pa vrlih narodov ilirskih.

Francoska republika ima pravico postopati z vami kakor zmagovalka. Toda te pravice se ne bo posluževala. Vi se ne boste vtikali v vojsko, katere ne odobravate; dajali nam boste potrebnega živeža, jaz bom pa branil vašo vero, vaše navade in imetje vaše. Naložil vam ne bom nobenega vojnega davka. Plačevali boste le davke kakor doslej cesarju; z davki se vam bo povrnila vsa škoda, ki vam jo bo napravila skozi deželo pomikajoča se vojska; plačeval se vam bo tudi živež, ki ga nam boste dajali.«

Francosi so se polastili naše dežele leta 1797., pa le za enajst tednov — od 17. februarja do 8. majnika. Za malo časa so še ustavili na Kranjskem zopet leta 1805. Leta 1809. so pa prilomastili Francozi tretjič na Kranjsko. Dne 8. avgusta so zasedli Dolenjsko in naznanili, da je Napoleon naložil kranjski deželi velikanski vojni davek do 18 milijonov frankov. Obeti, proglašeni v proklamaciji leta 1797., da ne bodo plačevali Kranjci pod Francozom niti bora več kakor prej pod Avstrijci, in pa ta razglas meseca avgusta 1809., ki nalaga velikanski davek, to je ljudi poparilo in razkačilo. Zdaj so spoznali, koliko vere gre Francozom. Kot podlago za razdelitev te velikanske vsote so vzeli Francozi davke, ki so jih ljudje plačevali prejšnjim avstrijskim gosposkam. Vsak je moral pod Francozi plačevati 45 kratni davek od nepremičnin, ravno tolikšen tudi osebni davek in 40 kratni razredni davek.

Avstrijske uradnike so Francozi prisilili, da so ostali v svojih službah. Naročeno jim je pa bilo, naj hitijo z nabiranjem davkov. V čast tem uradnikom bodi povedano, da so sicer izpremenili gospodarja, srce pa jim je ostalo sočutno z ljudstvom. Pri vsakem naloženem poslu so se izvijali in krotovičili, dokler se je dalo. Kmete na deželi so podžigali, naj ne dajo Francozom denarja, ker bodo kmalu pregnani. Ko so Francozi spoznali, da gre Kranjcem za Francoze nerad denar iz rok, so začeli z vojaškimi eksekucijami. V občino, ki ni oddala v določenem obroku prisojene ji vsote, je prišel oddelek vojakov — 20 mož. Imenovali so se »garnizerji«. Občina jim je morala dajati hrano in plačevati vsak dan prostaku po en frank, korporalu po dva, seržantu pa po tri. Ta denar je morala občina vsak večer izročiti seržantu; ako ne, so vojaki pobirali po hlevih živino in jo prodajali za vsako ceno. Prosti so bili garnizerjev le oni, ki so plačali svoj delež. To se je imelo goditi po občinah toliko časa, da bi bil plačan zadnji vinar.

Plačevanju so se najbolj upirali kmetje, posebno oni na Dolenjskem. Najbolj so rogovilili Kočevarji. Ko so zvedeli, da so se uprli Tirolci in da Francoze dobro klestijo, jim je zrastel pogum in zaščegotalo jih je po vseh udih. V noči od 8. do 9. oktobra je završalo na dveh krajih. Vzbruhnila je vstaja na Kočevskem in v Beli Krajini. Vse Obkolpje je bilo hipoma na nogah. Poljanci in Kostelci so bili prvi, ki so napadli garnizerje. Pobrli so jim orožje; kdor se jim je pa postavil v bran, so ga potolkli na mestu, druge pa zvezali in jih deloma odpeljali preko Kolpe v avstrijski tabor, deloma pa so jih zvezane pometali v Kolpo, kjer so potonili. Z orožjem in strelivom dobro preskrbljeni so drli proti Poljanam, kamor so pritisnili tudi Tančanje. Obrnili so se potem, ko so očistili garnizerjev Poljane, proti Vinici. Nad Vrhom (Schweinberg) so naleteli na francoske častnike in jih z moštvo vred postrelili. Njih grob je tam, kjer je meja med kočevskim in črnomeljskim okrajnim glavarstvom. Upor se je razširil po vsej Beli Krajini.

Dne 12. oktobra je izdal zapovedujoči general na Kranjskem, Baraguay d' Hilliers, odlok: »Vsaka občina je odgovorna za vsak zločin v nje okrožju, in vsak občan je odgovoren z osebo in premoženjem za vsako škodo, ki jo je trpel vojak cesarske francoske armade.« Tako je bil proglašen nad Kočevskim in nad Belo Krajino preki sod. Pri komer so našli orožje, je bil brez odloga na mestu ustreljen. Dne 16. oktobra je bil izdan ukaz, da se mora opleniti in požgati Kostel, Predgrad in Poljane.¹ Oktobra 16., 17. in 18. so Francozi ondi plenili in požigali. Tudi upornemu Kočevskemu mestu ni bilo prizaneseno. Vojaki so napravili škode za 80 tisoč gld. Mesto bi bili tudi požgali, da se ni zanje potegnil črmošniški župnik Jonke, znan čebelar. Ta je bil veliko Francozov poskril pred uporniki in jih rešil gotove smrti. Ta je potem naprosil vojaško poveljstvo, naj Kočevarjem prizanese, češ, da so se le prisiljeni udeležili vstaje.² S tem so bili končani upori proti Francozom — v teh nemirnih dneh je bil uničen trg Kostel. Kakor omenjeno, nima danes Kostel od trga drugega več kakor ime.

Občina Kostel šteje 2799 prebivalcev, ki živijo v 48 vaseh. Največja vas je Banja loka (225), potem Kuželj (155), Nova sela (152), Fara (132). V Fari je župnijska cerkev Matere božje vnebovzete. Župnija ima 2040 duš. Oskrbuje jo župnik z enim duhovnim pomočnikom. Duhovščina poučuje verouk na dvorazrednici pri Fari, na enorazrednici v Kužlju (1 $\frac{3}{4}$ ure) in na zasilni šoli v Kostelu (1 $\frac{1}{2}$ ure). Občina in župnija spadata pod kočevsko okrajno glavarstvo in tamošnjo okrajno sodišče in dekanat. Prebivalci se pečajo s poljedelstvom in živinorejo. Oboje je na nizki stopnji in komaj prehrani domačina. Zato odhajajo Kostelci leto za letom na tuje, kjer se pečajo s prodajo južnega sadja. Kakor Kočevarjem in Ribničanom je bilo tudi Kostelcem že leta. 1492.

¹ Dimitz, G. Kr. IV. 298.

² Letopis Mat. Slov. 1874. 96.

dovoljeno prosto trgovanje z živino, s platnom in drugimi izdelki doma in po sosednji Hrvaški. Revščina in pomanjkanje jih je trla od nekdanj. Zato ni več čudno, če so večkrat zrogovilili, kadar so se razpisale v prejšnjih časih, nove naklade. Za časa tridesetletne vojne (1618—1648) so se potikala vojaška krdela po naših krajih. Pred razuzdanim in nebrzdanim vojaštvom ni trpela le občina, ampak celo graščak, ki so ga vojne zadrege tako ogulile, da niti davkov več let ni mogel plačevati. Prišlo je do javnih odporov, ki so se jih Kostelci kaj strastno udeleževali (l. 1631).¹

(Nadaljevanje.)

¹ Dimitz G. Kr. III. 407.

Modrost v pregovorih domačih in tujih.

Lev.

Kar lev zagrabi, ne da nazaj.
Po krempljih se lev spozna.
Lev muh ne lovi.
Briga se lev, če ga bolha ujé.
Tudi ujeti lev je še lev.
Leva striči — nevarna reč.
Ko lev zaspi, se zajec zbuđi.
Ko lev spi, je jagne kralj.
Še lev rjove, če je lačen.
Še lev ne pride z grívo na svet.
Kdor z levom deli, manjši del dobi.
Lačen mora biti, kdor z levom jé.
Boljša živa miš ko mrtev lev.

Reki:

Leva striči.
Mrtvega leva brcati.
Lev in jagne hkrati.

Ležati. Leža.

Ležal boš, kakor si boš postlal.
Na svoji postelji vsak najbolje leži.
Kdor hoče dobro ležati, mora doma
ostati.
Kdor slabo leži, si rad prestelje.
Boljše ležati ko goljufati.
Dlje ko ležiš, težje vstaneš.
Kar dolgo leži, rado rjavi.
Leži kakor gospod, vstane kakor berač.
Pusti ležati, česar ne moreš pobrati!
Pusti ležati, kar ni tvoje!

Kdor leži, pasti ne more!
Kdor tiho leži, temu zvoni.
Leža ne bogati.
Lena lega srečo bega.
Od leže sekira rjavi.

Reki:

Leži = bolan je.
Ležeče blago.
Ležeče pismo.
Na tem vse leži.
Na tebi je ležeče.
Pusti ležati ko svinja blato.
Tu leži zajec v grmu.
Leži kot ubit.
Jabolka v ležo djati.
Pri legi mi je.

☞

Drobiž.

Laponci. Laponci so mal narod na severu Norveške, Švedske, Finske in Ruske. Nedavno so imeli shod v norveškem mestu Tromsö. Pri tem celo znanstvena predavanja, politične govore, razgovarjali so se o kulturnih zadevah. Vseh skupaj je 30.000, in sicer na Norveškem 20.000, v Švediji 7000, v Rusiji in Finski pa 3000. Njihovo premoženje tvorijo severni jeleni, kakšna rodovina jih ima včasih po več sto. Velika je razlika v bogastvu zlasti med švedskimi in norveškimi Laponci. Kljub trikrat večjemu številu imajo norveški Laponci 150.000 jelenov, 7 do 8 na osebo, švedski pa 300.000, nad 40 na osebo.

Najmanjša država sveta. V pirenejskem pogorju med Špansko in Francosko leži visoko gori v skalah majhna vasica, Sveti Just. Samostojna je, in ne Francozi ne Španci ne pobirajo tam davkov in vojakov. Obsega poldrugi kvadratni kilometer, to je 150 hektarov, ljudi ima pa 130. Otok Tavolara pri Sardiniji, ima sicer še manj prebivalcev, a je dosti večji; kneževina Monako ima pa pri istem obsegu veliko več ljudi. Ti 130 teri gorjanci se prav dobro počutijo, nikdar se resno ne skregajo. Imajo predsednika države, ki tudi davke pobira in je obenem vrhovni sodnik. Izvršuje pa vsa povelja redar, edini v svoji stroki. Splošna volilna pravica daje državljanom priložnost voliti zbornico, obstoječo iz 12 članov; volilna doba znaša pet let. Ženske volijo, a ne morejo biti voljene. Recimo, da je polovica ženskih, polovica moških, odštejmo pri moških otroke, dobimo še kakih 40 volilcev. Od teh je torej vsak tretji že poslanec. Če bi bilo pri nas tako! Vsakemu tretjemu bi že rekli: gospod poslanec. V svetovni vojski je bil Sv. Just seveda strogo nevtralen.

Mehikanski veleposestniki. Mehika obstoji ravnotako kakor Unija iz več zveznih držav. Posestniki so pa tam veliki bogataši. V državi Morelos je ves

obdelani svet 28 veleposestnikov, a devet desetih tega sveta je last samo 12 bogatašev. V državi Čivava pa ima večino njiv in pašnikov celo ena sama rodbina. Vendar pa to še ni njen glavni dohodek; les daje še več dobička.

Slovstvo.

Jugoslovanska knjigarna je izdala:

Slovenska stenografična čitanka. Priredil Adolf Robida. V Ljubljani 1921. Natisnil litografski odd. Jugoslovanske tiskarne in Ljubljani. Knjižica je izšla v pravlični opremi in krasni avtografiji prof. Osane in stane broširana 32 K. Gorko jo priporočamo vsem stenografom.

Rešitev skakalnice v 5.-6. štef. »Vrtca«.

Nekóč nam dél je ded:
»Poznam deželo neko —
iz drevja teče med,
po zemlji teče mleko.

Kedar temán oblak
deželo to zažrne,
postane med grenak
in mleko barve črne.«

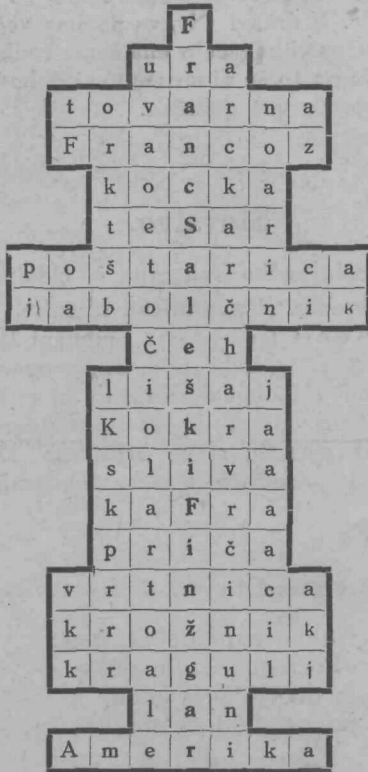
Listnica uredništva.

G. Gorjanko: Kako bi rekli, da bi bilo prav? Dosti dobro je. Krotite domišljijo in osredotočite jo bolj na gotovo misel in to podrobno obdelajte. In pa na kratko povejte, kar mislite povedati. Potem bo še bolje. — Moch. F.: Kažete precejšen talent, le Vaša snov je za deco malce pretežka. Bi se li ne lotili rajši kaj naivnega, bolj otroškega? — Zorka Zv.: Prav hvalovredna je Vaša vna: Česa bolj potrebujemo kot pridnih pisateljic — pravimo iz razlogov: baš pisateljic za mladino. Le, da bi se začetnice ne lotile tako težkih oblik! To marsikatero oplašči in — uredništvo tudi. — Zdanivoj: Ko bi naši mali in srednji to razumeli? — St. Iljskim otrokom. Prav priručno zahvalo Vaši ljubi družbici. Hvaležen otrok je vedno tudi blag otrok. — Ev. St. To pa še ne bo! Kljub temu naj se luni in zvezdicam dobro godi! — Prvan: Koliko

truda v taki množini! Pridni ste res. Če bo le mogoče, bomo katero popravili, da vam naredimo veselje. Seveda prisiljeno je še to in ono, kar ob črtanju nemilo dirne. — Tudi bi spadale nekatere bolj v nabožen list. Še tam poskusite! — B. J. v C.: Oboje prav nedolžno-poredno, za tisk pa vendar še ni. Kažeš pa dokaj nadarjenosti nele za oder, tudi za dramatično slovstvo. Le nadaluj in napreduj! — Ivka: V prozi ste prav okretni, v poeziji manj. Držite se prve! — Aleksandra Hr.: Bo! Hvala lepa! Le k mladini dol, da Vas razume. — O. Z.: Poskusite drugače, bolj preprosto in manj pridigarško. Preveč kopirate Gregorčiča. — R. B.: Znabiti kaj izberemo. Samo pišite, prosimo, tako, da bo mogoča kaka poprava. In nikoli na obe strani. — A. Č.: Talent imate, to je nedvomno. Čez otroške obzorje ne segate, otroški jezik poznate, igravost uvažujete — bolj ko se bodo v tem izpopolnjevale, boljše bodo Vaše mladinske pesmice. Bog živi!

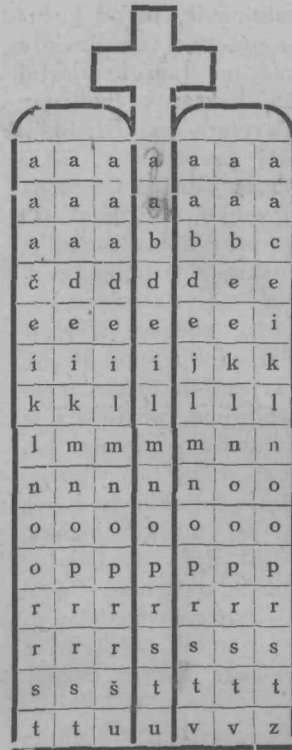
Rešitev naloge v 5.-6. številki »Vrtca«:

J. E. B.:

Franc Saleški Finžgar.

Mojzesovi plošči.

Iz črk v teh ploščah sestavi sledeče pomene:

1. kopaljšče na Štajerskem.
2. izraelski kralj.
3. v njem so vse stvari.
4. ime ribe.
5. domača perutnina.
6. planinski kraj na Štajerskem.
7. del časa.
8. žensko krstno ime.
9. zver.
10. božja zapoved.
11. Davidov sin.
12. prepad.
13. žito.
14. mesto na Štajerskem.
15. množilni števnik.

Kdor prav reši, dobi v srednji vrsti od zgoraj navzdol božjo zapoved.

Rebus.

(Rešitev in imena rešilcev — ki se sprejemajo le tekom 14 dni po izidu lista — v prihodnji številki.)